ОБЩИНА ВАРНА
ДИРЕКЦИЯ „ПРЕВЕНЦИИ“

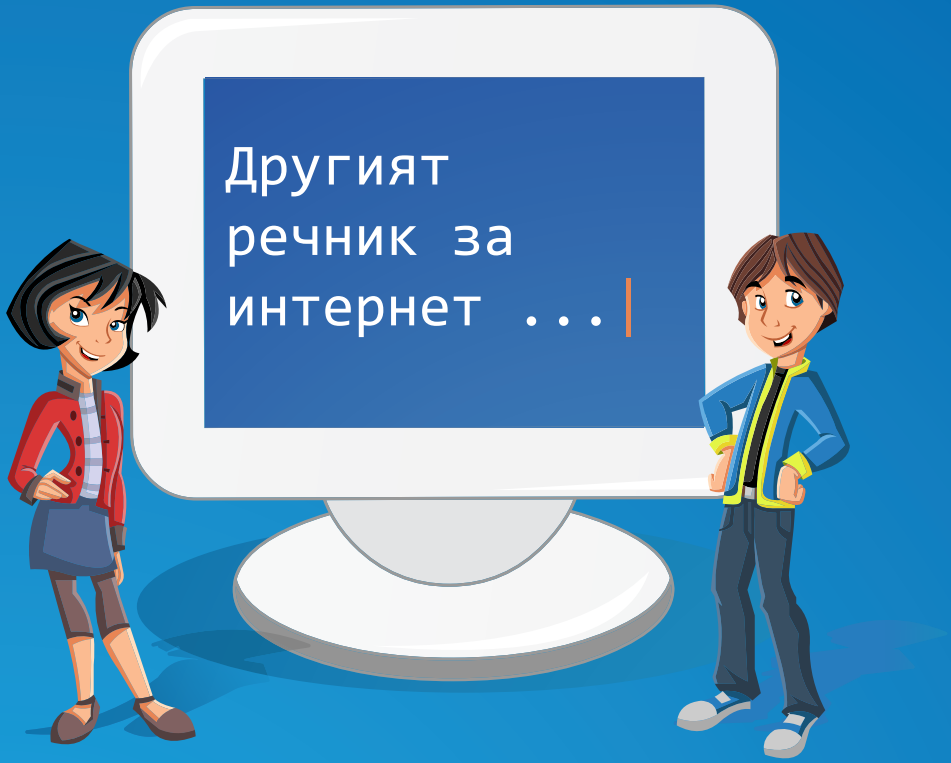

safenet.bg НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР
ЗА БЕЗОПАСЕН ИНТЕРНЕТ

ОБЩИНА ВАРНА, ДИРЕКЦИЯ „ПРЕВЕНЦИИ”

Другият речник за интернет

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА БЕЗОПАСЕН ИНТЕРНЕТ

Варна, 2015

Община Варна, дирекция „Превенции“
www.prevencii.com
e-mail: mdc_vn@abv.bg

Съставител:
Национален център за безопасен интернет
www.safenet.bg

Теми

Виртуалното-реално / реалното-виртуално
Селфито
Колекционерите
Секстингът
Готиният / готината
Онлайн тормозът
Фейковете
Хейтърите и троловете
Личното
Предизвикателствата
Паролите
Геолокацията
Настройките за сигурност
Вирусите
Торентите
Примамливите предложения
Пазаруването
Нашите
Зависимостта от интернет
Игрите с насилие
Животът в цифри
Безплатните мрежи
Изкривената реалност

За какво ми е този речник?

За да мога да си отговоря на въпроса колко зная за интернет.

Възможните отговори са:

Нищо.
(Едва ли. Сигурно знаеш повече от баба ти, дядо ти, майка ти, баща ти, вуйчо ти... дори някой от тях да е компютърен специалист.)

Всичко.
(Помисли си пак...)

ДДЗ
(ПРАВИЛЕН ОТГОВОР! Може в интернет да има вече над 3 милиарда души, но тези, които знаят почти всичко за интернет, са страшно малко. А и те не знаят всичко, защото всяка минута се появява нещо ново.)

Този речник ти дава възможност да провериш има ли неща, за които не си се замислял/а.

Виртуалното-реално / реалното-виртуално

Възрастните често смятат, че интернет е някакъв измислен виртуален свят.

Аз зная, че той е част от моя реален свят. И затова в него има хора, които са ми приятели и които не са; хора, които ме харесват и за които не съм куул; хора, които аз харесвам и такива, които не ми допадат.

Абе, и аз самият не винаги съм си аз в интернет, но това е якото - пробваш се какъв можеш да бъдеш. Ама виртуалното друго АЗ може да ти навлече и реални проблеми - не знаеш кой и как може да реагира.

Ама не се старай и да се показваш изцяло какъвто си. Не всичко у теб ще се хареса на всички. А някои от снимките, които поставаш, могат ясно да разкрият къде живееш, къде учиш и други неща, за които не си се замислял.

Селфито

Кой не иска да го харесват. Въпросът е как?

Едно проучване сред няколко хиляди млади хора показа, че по-разголеното селфи всъщност не привлича, а може дори да отблъсква. И лайковете под него не винаги са положителни, даже по-често са подигравателни.

А какво да кажем за полуголите и голите селфита? Можем често да чуем: „Абе, всички го правят“. Тези всички са всъщност 4 процента от тийнейджърите.

А понякога такова селфи може да се появи където не би искал, а именно при...

Колекционерите

Това са хора, които събират от социалните мрежи по-провокативни снимки и видеа и ги постват на специално създадени страници с доста гадни названия. Те могат и да ги обработят и да им сложат текст, който не искаш да видиш на своя снимка.

Какво да правя? Всяка социална мрежа дава възможност да се докладва. Във фейсбук например можеш да докладваш както цяла страница, така и определен потребител или отделно съдържание - в случая снимка, която някой е постнал без твое съгласие.

А можеш и да съобщиш онлайн на www.safenet.bg - сайта на Националния център за безопасен интернет, който се бори с незаконно и вредно за деца и млади хора съдържание в интернет.

Секстингът

Хм, не ползвам тази дума, но познавам хора, които са изпращали на гаджето разголена снимка, видео или пък са си писали някакви сексуални съобщения. Е, на това му казват секстинг.

Зная и за случаи, когато гаджета се скарат, единият да пусне в интернет някое от тези неща. Това хич не е ОК. А има и закон, по който може да бъде съден/а.

Ако все пак ти се случи, можеш да подадеш сигнал през онлайн форма на www.safenet.bg.

Готиният / готината

Той (тя) се свързва с мен онлайн.

Дошъл/дошла е в нашия град преди дни, защото родителите са започнали работа тук. Много е самотен/самотна и иска да си чатим. Много е готин/а - харесваме едни и същи неща, разказва разни интересни случки.

Постепенно стигаме до темата за секса. Предлага да си изпратим взаимно снимки голи до кръста. Малко ме притеснява, ама за да не изглеждам задръстен/а, пращам. После обаче ми иска изцяло голи снимки, като ме заплашва, че иначе ще разпространи предишната до всички. Обещава, че след това ще ме остави на мира. Изпращам исканата снимка, но не ме оставя - сега иска да си направя видеоклип. Ужас!

Какво да правя?
Веднага докладвай на www.safenet.bg.

Онлайн тормозът

Майтапчийски снимки, видеа и гадничкии коментари към тях - май доста хора го правят. Ама дали човекът на прицел е ОК с това?

Други пък хакват чужди профили и постват от чуждо име разни гадни неща. Е, някои от шегаджиите имат неприятни спомени от ходене при директора или посещение от полицай.

Ако ти се случи на теб, игнорирай и блокирай.

Това за щастие онлайн е възможно. Ако атаките продължат, обади се на консултантите на Българската линия за онлайн безопасност на тел. 124 123 - само 15 стотинки е обаждането, без значение колко време ще си говорите. Можеш да ги откриеш и в сайта на Центъра за безопасен интернет www.safenet.bg през чат-модула. Те ще помогнат да се справите заедно със ситуацията.

Няколко идеи:

- Не отговарям на обидите.
- Ако е подходящо, отправям сдържана и учтива молба да свали съдържанието.
- Блокирам / докладвам на www.safenet.bg.
- Не трия профила, съобщението и т.н.
- Правя скрийншот на страницата, съобщението - PrtScr (електронно доказателство):
  1. отварям програмата Paint;
  2. избирам Paste (поставям);
  3. Save (запазвам файла с някакво име).

Фейковете

Някои се забавляват да правят фалшиви профили на други хора и да разпращат от тяхно име разни неща, понякога доста неприятни.

Случва се на твой приятел - веднага пускай до всички да го докладват на сайта - колкото повече, толкова по-бързо ще го свалят.

Пише ти готин непознат точно след скарване с гаджето. Изкушаваш се да пофлиртуваш, но помисли пак, дали това не е проверка?

Случвало ли ти се е да споделяш с непознат супер интимни тайни? Но пък дали не даваш материал за подигравки на най-големия ти враг?

Ако откриеш, че си имаш вземане-даване с фалшив профил - докладвай го веднага на сайта.

Хейтърите и троловете

„Много го мразя тоя - какво съм му направил, та пуска такива гадни коментари под снимката ми! Няма ли кой да ги вкарва такива в затвора, бе?"

Хейтърът точно това иска - да те ядоса.

Е, на всеки се случва понякога да му е толкова кофти, че да иска да си го излее на някого. Друг път пък ти писва всички да се кефят на нещо и казваш точно обратното - просто да видят, че не си като всички. Е, то никой май не е като всички.

Май е по-добре да чукнеш една игричка. Може и разходка или да поспортуваш нещо, а? Иначе се държиш като трол.

Ама ги има едни тролове, дето винаги са срещу всеки и всички.

Ами то затова има блокиране - блокирам го и нито виждам какво поства, нито пък ми пука.

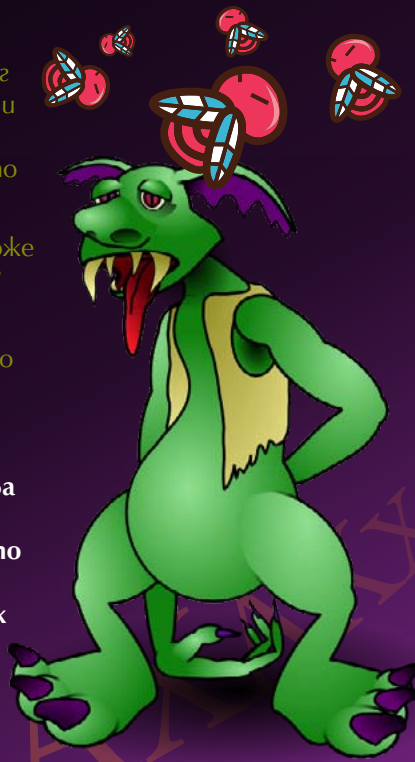

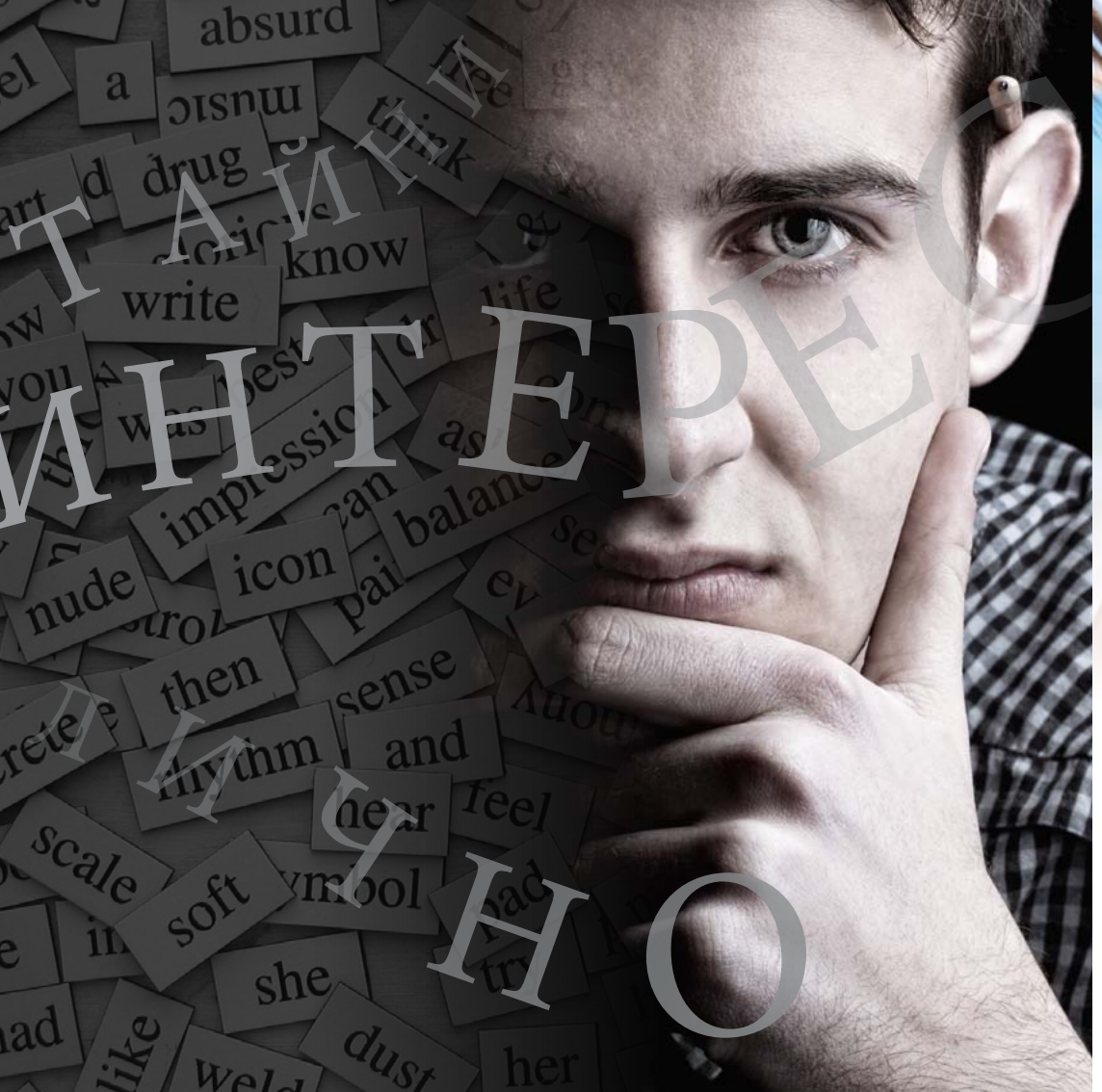

Личното

„Хорааааа, обичам гоооо!!!!!

Искам целият свят да го разбере... "

„Егати гадовете, какво съм им направил/а, че ми пишат такива мръсотии?"

Личното си е лично. Ако го споделяш в интернет, то става публично и привлича вниманието на всички. А сред тях има всякакви - някои завиждат, на други им е гадно, че на теб ти е добре, трети искат просто да те ядосат. Ако пък започнеш да им отговаряш - от караница между двама става караница между 102-ма.

Ама ако не си изливаш душата в интернет, няма и да ти се случи да ти развалят готиното настроение.

Предизвикателствата

Глей ги тия, аз мога да направя нещо още по-откачено от тях, да го пусна във Vbox-а и да събера повече лайкове и от оня Емил Конрад.

Ама тези, които ще кликнат на „яко е", може би просто се кефят, че правиш такива глупости и те смятат просто за ненормалник, на когото да се присмеят.

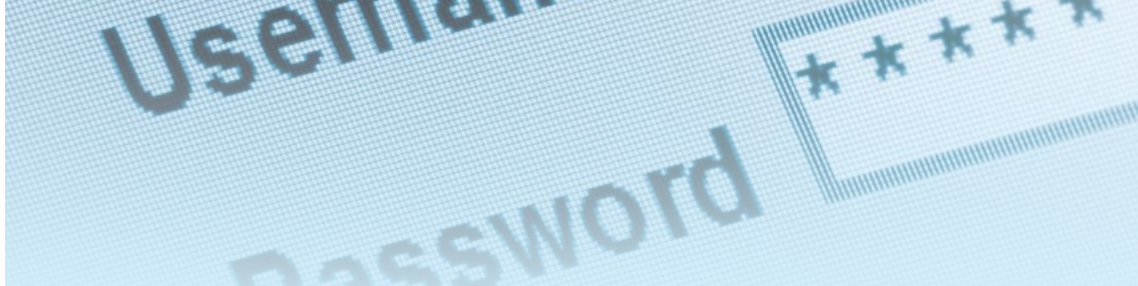

Паролите

Няма как да откажеш на приятел или приятелка да си дадеш паролата - това си е знак на доверие.

Сигурен ли си обаче, че той или тя може да я опази или че и следващата седмица, месец ще бъдете толкова добри приятели? Тайна, която знаят двама души, вече не е тайна.

А във всички случаи е добра идея по-често да си сменяш паролите и да имаш различна парола за имейла, фейсбука си и мобилния си телефон.

Как да ги помниш ли?

Ами измисли си и използвай един и същи трик, например NeObi4amHimiq # - следващия път избери друга фраза, като помниш, че първата буква от всяка дума е главна и се стремиш да вкараш поне една цифра и накрая специалния знак, който си избрал.

Заключвай с парола всичките си устройства - едва ли искаш всичките ти неуспешни селфита да се появят в нета.

Заключването с фигура изглежда хитро, но не и ако използваш първата буква от името си или фигура, която лесно може да се види и запомни от друг при отключване.

Геолокацията

Знаем я като GPS или гео-позиционираща система. Много удобно за търсене на адрес или маршрут. Но ако е постоянно включена на телефона или таблета, всеки може да разбере в кой момент къде се намираш. Всъщност много приложения - такива като Viber, Whatsapp, Shapchat - по подразбиране я имат включена. Instagram я направи изключена по подразбиране, но не е зле все пак да провериш.

Ако гаджето настоява да му изпращаш често информация къде се намираш, това може да е причина да се разтревожиш. Провери дали партньорът ти не те контролира повече, отколкото е редно, на сайта за предпазване от насилие в тийнейджърските отношения www.stiritapp.eu/bg .

Настройките за сигурност

В последно време Фейсбук, Гугъл, Скайп, Ask.fm ги подгониха доста за изтичане на лична информация от сайтовете им. Така ги принудиха да въведат доста добри възможности да си направиш настройки кой какво може да вижда от твоето съдържание и кой може да те френдва.

Да, ама трябва да ги потърсиш и да си ги направиш сам. Центрове за сигурност с подробни указания има и във фейсбук, и в Гугъл и в други сайтове - прочети.

Вирусите

Получавам съобщение или виждам пост във фейса от приятел с линк. Кликвам и той започва да се разпространява до всичките ми приятели, излиза ми на стената и не мога да го махна, а е малко гаден.

Нови варианти на вирусите идват като че ли от твой приятел и е лесно да се подведе човек.

Има обаче едно приложение за всички видове браузъри - казва се WOT (Web of Trust). Ако си го инсталираш от www.mywot.com , всички съмнителни линкове и постове ще имат червено кръгче до тях за разлика от безопасните - в зелено и леко съмнителните - в жълто.

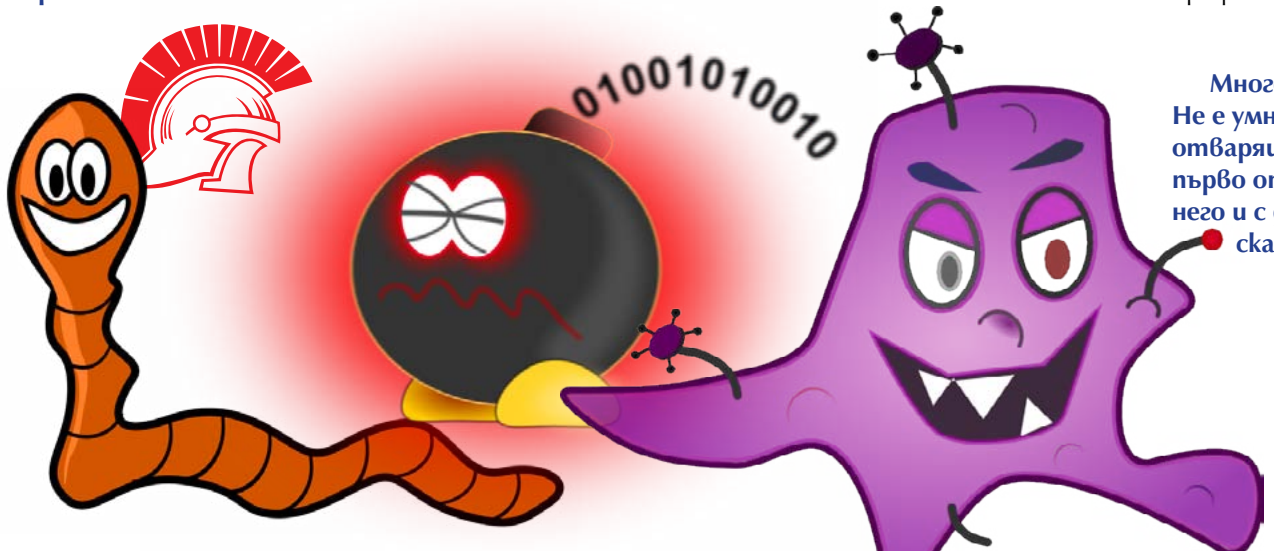

Торентите

Свалянето на филми, музика, игри и програми от торенти и други такива сайтове доста често носи като „бонус" и вируси.

Над 60% от торентите имат скрит в себе си вирус. Най-неприятни са Троянските коне - те се самоинсталират при отваряне на заразения файл и дават дистанционен достъп до компютъра на създателя на вируса. Това не се забелязва, докато не започнат да се случват неприятни неща - започват да изскачат разни сайтове, които не си търсил, в други случаи страницата ти във фейсбук, имейлът и други твои профили се оказват със сменени пароли.

Много е тъпо да нямаш антивирусна на компютъра. Не е умно също така веднага да отваряш всеки свален файл - първо отиди с мишката върху него и с десен бутон избери сканиране с антивирусната.

Примамливите предложения

Никога не си знаел, че имаш някакъв далечен чичо в Бенин, нали?

Да, ама той бил милионер, неотдавна починал и адвокатът му е издирил само теб като наследник. За да попълни заявлението за наследство, му трябват данните от личната ти карта.

Ако мислиш, че това с нищо не може да ти навреди, се лъжеш.

С твоите данни може да се издадат фалшиви документи и от твое име да се извършват незаконни действия.

Пазаруването

Всички пишат в нета за нов китайски сайт - предлага кецове, дето още ги няма в България, на супер смешни цени и доставката е почти без пари.

Страница във фейсбук продава добавки - сваляш 15 килограма за един месец без диета.

Някакъв байкър е пуснал обява за страшен байк и само за 150 кинта.

Сигурно си се сблъсквал с такива ситуации? Преди обаче да въведеш номера на кредитната карта, до която си се добрал, провери дали магазинът е читав. Започва ли адресът му с HTTPS? Инсталирай си WOT (Web of Trust) от www.mywot.com и виж рейтинга на онлайн магазина. Трябва да има достатъчно оценки и всички да са положителни, ако не, по-добре се откажи.

Ползвай само сайтове, от които някой, когото познаваш лично, вече е купувал и всичко е наред. Още по-добре е да поръчаш с плащане при доставка.

Никога не купувай хранителни добавки или лекарства от интернет - съдържанието може да варира от прах за пране до много по-опасни гадости. Ако нещо е наистина полезно и качествено, ще го има и в специализираните магазини.

Никога не превеждай пари по фирми като Western Union и Money Gram, защото стават непроследими. Ако онлайн магазинът е добър, ще предлага плащане с кредитна карта или при доставка.

За допълнителна сигурност можеш да използваш и виртуална предплатена карта.

Нашите

Може майка ти онзи ден да е изтрила цяла папка с файлове, докато се е мъчила да направи дявол знае какво на компа.

Баща ти със сигурност не е чувал за Ask.fm.

Но когато се случи някое от нещата, описани тук, може да не е чак толкова лоша идея да поискаш съвет от тях. Те все пак са живели повече от два твои живота досега и може да знаят нещо, за което не се сещаш.

Ако пък положението е толкова гадно, че не можеш да си представиш да им разкажеш, винаги можеш анонимно да поискаш съвет от консултантите на Българската линия за онлайн безопасност на тел. 124 123 или в сайта www.safenet.bg.

Няма безизходни ситуации - винаги има кой да помогне.

Зависимостта от интернет

Има ли такова нещо?

По-скоро не, но ако си упорит, можеш сам да си я създадеш.

Как ли?

Като предпочетеш да отидеш без домашно на училище, да пропуснеш среща или събиране или ходене на кино с приятели, да се откажеш от екскурзия, за да си лежиш с телефона, таблета или лаптопа, за да гледаш кой, къде и какво поства или пък да геймиш.

Ей, я вземи да излезеш малко на въздух.

Игрите с насилие

Били много опасни, защото можело да станем физически агресивни към другите.

Вярно ли е?

Хм, ами да, ако си достатъчно задръстен да не правиш разлика между GTA или WoW и класната стая, двора на училището или улицата.

Животът в цифри

Днес всичко може да се измери: приложения мерят колко спиш, колко стъпки си направил, колко калории има в мазната баничка, ускорен ли ти е пулсът, колко време си прекарал във фейсбук.

Не че е лошо, ама никое приложение няма да замени удоволствието да правиш нещата, защото ти харесват.

Безплатните мрежи

България е WIFi рай.

Навсякъде има свободни интернет мрежи, по скорост на интернета сме на едно от първите места в света.

Но не само ти виждаш възможностите на безплатната мрежа, други пък виждат съвсем други възможности в нея.

Информацията, която изпращаш от устройството си през WiFi мрежа лесно може да се прехване. Повечето хакери се интересуват от финансова информация, но и провокативен клип може да им донесе пари, ако се изнудва „правилният" човек.

При ползване на публична мрежа въвеждай и изпращай възможно най-малко лична информация и не забравяй да изключиш геолокацията.

Изкривената реалност

Повечето от нас консумират дневно над 10 часа аудио и видео медийно съдържание като музика, филми, клипове, телевизия. Защото често правим едновременно няколко неща едновременно - телевизия и интернет, музика и гейминг, видео и чат...

В резултат на това познаваме куп известни актьори и певци даже по-добре от учителите си.

Ама те как ги поддържат тия супер тела и как имат такава чиста кожа?

Всъщност в Холивуд има много успешна компания, която по заявка на актьорите обработва образите им в готовия филм, така че да се махнат всички неща, които той или тя не си харесват.

Много момичета и момчета копнеят да имат тела, които всъщност не съществуват, а са продукт на програмите за обработка на изображения.

А порнографията пък съвсем няма нищо общо с онова, което наистина се случва между завивките, когато двама души се обичат.

ОБЩИНА ВАРНА, ДИРЕКЦИЯ „ПРЕВЕНЦИИ"
гр. Варна, бул. „Осми Приморски полк" №43

Централен офис - Младежки дом
гр. Варна, бул. „Цар Освободител" 27
телефон: 052 820 677, факс: 052 820 675

Превантивно-информационен център „Младост"
гр. Варна, бул. „Вл. Варненчик", кв. „Трошево", бл.50
телефон: 052 820 751, факс: 052 820 752

Информационно-обучителен център „Чайка"
гр. Варна, ж.к. „Чайка" №170
телефон: 052 820 748, факс: 052 820 749

mdc_vn@abv.bg
www.prevencii.com

INHOPE

insafe

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР
ЗА БЕЗОПАСЕН ИНТЕРНЕТ
www.safenet.bg

Европейска комисия